

लोक सेवा आयोग
नेपाल शिक्षा सेवा, पुरातत्त्व समूह, पुरातत्त्व उपसमूह, राजपत्र अनङ्कित द्वितीय श्रेणी, प्राविधिक सहायक पदको
खुला तथा आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

यस पाठ्यक्रम योजनालाई दुई चरणमा विभाजन गरिएको छ :

प्रथम चरण :-	लिखित परीक्षा (Written Examination)	पूर्णाङ्क :- २००
द्वितीय चरण :-	(क) प्रयोगात्मक परीक्षा (Practical Examination)	पूर्णाङ्क :- ५०
	(ख) अन्तर्वार्ता (Interview)	पूर्णाङ्क :- ३०

परीक्षा योजना (Examination Scheme)

प्रथम चरण : लिखित परीक्षा (Written Examination)

पूर्णाङ्क :- २००

पत्र	विषय	पूर्णाङ्क	उर्तीर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली		प्रश्नसंख्या × अङ्क	समय
प्रथम	सामान्य ज्ञान र सार्वजनिक व्यवस्थापन (General Awareness & Public Management)	१००	४०	वस्तुगत (Objective)	बहुवैकल्पिक प्रश्न (MCQs)	२० प्रश्न × २ अङ्क	४५ मिनेट
	सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job Based - knowledge)					३० प्रश्न × २ अङ्क	
द्वितीय	सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job Based - knowledge)	१००	४०	विषयगत (Subjective)	छोटो उत्तर (Short Answer) लामो उत्तर (Long Answer)	१२ प्रश्न × ५ अङ्क ४ प्रश्न × १० अङ्क	२ घण्टा १५ मिनेट

द्वितीय चरण : प्रयोगात्मक परीक्षा र अन्तर्वार्ता (Practical Examination & Interview)

पूर्णाङ्क :- ८०

पत्र /विषय	पूर्णाङ्क	उर्तीर्णाङ्क	परीक्षा प्रणाली	समय
प्रयोगात्मक परीक्षा (Practical Examination)	५०	२५	प्रयोगात्मक (Practical)	१ घण्टा ३० मिनेट
अन्तर्वार्ता (Interview)	३०		मौखिक (Oral)	

द्रष्टव्य :

- यो पाठ्यक्रमको योजनालाई प्रथम चरण र द्वितीय चरण गरी दुई चरणमा विभाजन गरिएको छ ।
- लिखित परीक्षाको प्रश्नपत्रको माध्यम भाषा पाठ्यक्रमको विषयवस्तु जुन भाषामा दिइएको छ सोही भाषाको आधारमा नेपाली वा अंग्रेजी मध्ये कुनै एक मात्र भाषा हुनेछ । तर विषयवस्तुलाई स्पष्ट गर्नुपर्ने अवस्थामा दुवै भाषा समेत प्रयोग सकिने छ ।
- लिखित परीक्षाको माध्यम भाषा नेपाली वा अंग्रेजी अथवा नेपाली र अंग्रेजी दुवै हुनेछ ।
- प्रथम पत्र र द्वितीय पत्रको लिखित परीक्षा छुट्टाछुट्टै हुनेछ । तर एकैदिनमा परीक्षा लिइनेछ ।
- वस्तुगत बहुवैकल्पिक (Multiple Choice) प्रश्नको गलत उत्तर दिएमा प्रत्येक गलत उत्तर बापत २० प्रतिशत अङ्क कट्टा गरिनेछ । तर उत्तर नदिएमा त्यस बापत अङ्क दिइने छैन र अङ्क कट्टा पनि गरिने छैन ।
- वस्तुगत बहुवैकल्पिक हुने परीक्षामा परीक्षार्थीले उत्तर लेख्दा अंग्रेजी ठूलो अक्षरहरू (Capital letters): A, B, C, D मा लेख्नुपर्नेछ । सानो अक्षरहरू (Small letters): a, b, c, d लेखेको वा अन्य कुनै सङ्केत गरेको भए सबै उत्तरपुस्तिका रद्द हुनेछ ।
- बहुवैकल्पिक प्रश्न हुने परीक्षामा कुनै प्रकारको क्याल्कुलेटर (Calculator) प्रयोग गर्न पाइने छैन ।
- विषयगत प्रश्नहरूको हकमा तोकिएको अंकको एउटा लामो प्रश्न वा एउटै प्रश्नका दुई वा दुईभन्दा बढी भाग (Two or more parts of a single question) वा एउटा प्रश्न अन्तर्गत दुई वा बढी टिप्पणीहरू (Short notes) सोध्न सकिने छ ।
- विषयगत प्रश्न हुनेका हकमा प्रत्येक खण्डका लागि छुट्टाछुट्टै उत्तरपुस्तिकाहरू हुनेछन् । परीक्षार्थीले प्रत्येक खण्डका प्रश्नको उत्तर सोहीखण्डको उत्तरपुस्तिकामा लेख्नुपर्नेछ ।

लोक सेवा आयोग

नेपाल शिक्षा सेवा, पुरातत्त्व समूह, पुरातत्त्व उपसमूह, राजपत्र अनङ्कित द्वितीय श्रेणी, प्राविधिक सहायक पदको खुला तथा आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

१०. परीक्षामा सोधिने प्रश्नसंख्या, अङ्क र अङ्कभार यथासम्भव सम्बन्धित पत्र/विषयमा दिइए अनुसार हुनेछ ।
११. यस पाठ्यक्रम योजना अन्तर्गतका पत्र/विषयका विषयवस्तुमा जेसुकै लेखिएको भए तापनि पाठ्यक्रममा परेका कानून, ऐन, नियम तथा नीतिहरू परीक्षाको मिति भन्दा ३ महिना अगाडि (संशोधन भएका वा संशोधन भई हटाईएका वा थप गरी संशोधन भई) कायम रहेकालाई यस पाठ्यक्रममा परेको सम्झनु पर्दछ ।
१२. प्रथम चरणको परीक्षाबाट छनोट भएका उम्मेदवारलाई मात्र द्वितीय चरणको परीक्षामा सम्मिलित गराइनेछ ।
१३. यस भन्दा अगाडि लागू भएको माथि उल्लेखित सेवा, समूहको पाठ्यक्रम खारेज गरिएको छ ।
१४. पाठ्यक्रम लागू मिति : - २०८०/१०/२२

लोक सेवा आयोग
नेपाल शिक्षा सेवा, पुरातत्त्व समूह, पुरातत्त्व उपसमूह, राजपत्र अनङ्कित द्वितीय श्रेणी, प्राविधिक सहायक पदको
खुला तथा आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम
प्रथम पत्र (Paper I) :-

सामान्य ज्ञान र सार्वजनिक व्यवस्थापन तथा सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान

भाग (Part I) :

**सामान्य ज्ञान र सार्वजनिक व्यवस्थापन
(General Awareness and Public Management)**

खण्ड (Section - A) : (१० प्रश्न × २ अङ्क = २० अङ्क)

1. सामान्य ज्ञान (General Awareness)

- 1.1 नेपालको भौगोलिक अवस्था, प्राकृतिक स्रोत र साधनहरू
- 1.2 नेपालको ऐतिहासिक, सांस्कृतिक र सामाजिक अवस्था सम्बन्धी जानकारी
- 1.3 नेपालको आर्थिक अवस्था र चालु आवधिक योजना सम्बन्धी जानकारी
- 1.4 जैविक विविधता, दिगो विकास, वातावरण, प्रदुषण, जलवायु परिवर्तन र जनसंख्या व्यवस्थापन
- 1.5 मानव जीवनमा प्रत्यक्ष प्रभाव पार्ने विज्ञान र प्रविधिका महत्वपूर्ण उपलब्धिहरू
- 1.6 जनस्वास्थ्य, रोग, खाद्य र पोषण सम्बन्धी सामान्य जानकारी
- 1.7 नेपालको संविधान (भाग १ देखि ५ सम्म र अनुसूचीहरू)
- 1.8 संयुक्त राष्ट्रसंघ र यसका विशिष्टीकृत संस्था सम्बन्धी जानकारी
- 1.9 क्षेत्रीय संगठन (सार्क, बिमस्टेक, आसियान र युरोपियन संघ) सम्बन्धी जानकारी
- 1.10 राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय महत्वका समसामयिक गतिविधिहरू

खण्ड (Section - B) : (१० प्रश्न × २ अङ्क = २० अङ्क)

2. सार्वजनिक व्यवस्थापन (Public Management)

- 2.1 कार्यालय व्यवस्थापन (Office Management)
  - 2.1.1 कार्यालय (Office) : परिचय, महत्व, कार्य र प्रकार
  - 2.1.2 सहायक कर्मचारीका कार्य र गुणहरू
  - 2.1.3 कार्यालय स्रोत साधन (Office Resources): परिचय र प्रकार
  - 2.1.4 कार्यालयमा सञ्चारको महत्व, किसिम र साधन
  - 2.1.5 कार्यालय कार्यविधि (Office Procedure) : पत्र व्यवहार (Correspondence), दर्ता र चलानी (Registration & Dispatch), फाइलिङ (Filing), परिपत्र (Circular), तोक आदेश (Order), टिप्पणी लेखन र टिप्पणी तयार पार्दा ध्यान दिनुपर्ने कुराहरू
  - 2.1.6 अभिलेख व्यवस्थापन (Record Management)
- 2.2 निजामती सेवा ऐन र नियमावलीमा भएका देहायका व्यवस्थाहरू
  - 2.2.1 निजामती सेवाको गठन, संगठन संरचना, पदपूर्ति गर्ने तरिका र प्रक्रियाहरू
  - 2.2.2 कर्मचारीको नियुक्ति, सरुवा, बढुवा, बिदा, विभागीय सजाय र अवकाश
  - 2.2.3 कर्मचारीले पालन गर्नुपर्ने आचरण, नैतिक दायित्व र कर्तव्यहरू
- 2.3 संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय सम्बन्धी जानकारी
- 2.4 संवैधानिक निकाय सम्बन्धी जानकारी
- 2.5 सरकारी बजेट, लेखा र लेखापरीक्षण प्रणाली सम्बन्धी सामान्य जानकारी
- 2.6 सार्वजनिक सेवा प्रवाहको अर्थ, सेवा प्रवाह गर्ने निकाय, तरिका र माध्यमहरू
- 2.7 मानव अधिकार, सुशासन र सूचनाको हक सम्बन्धी सामान्य जानकारी
- 2.8 सार्वजनिक बडापत्र (Public Charter)
- 2.9 व्यवस्थापनको अवधारणा तथा सार्वजनिक व्यवस्थापनमा निर्देशन, नियन्त्रण, समन्वय, निर्णय प्रक्रिया, उत्प्रेरणा र नेतृत्व सम्बन्धी जानकारी
- 2.10 मानवीय मूल्य मान्यता (Human Values), नागरिक कर्तव्य र दायित्व तथा अनुशासन

लोक सेवा आयोग
नेपाल शिक्षा सेवा, पुरातत्त्व समूह, पुरातत्त्व उपसमूह, राजपत्र अनङ्कित द्वितीय श्रेणी, प्राविधिक सहायक पदको
खुला तथा आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम
भाग (Part II) :-

सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job Based - Knowledge)

(३० प्रश्न× २ अङ्क = ६० अङ्क)

१. नेपालको इतिहास

- १.१ नेपाली इतिहासका स्रोतहरू
- १.२ प्राचीन/लिच्छवीकालका लोकप्रिय शासक र तिनका कार्य
  - १.२.१ मानदेव
  - १.२.२ अंशुवर्मा
  - १.२.३ नरेन्द्रदेव
- १.३ मध्यकाल/मल्लकालका लोकप्रिय शासक र तिनका कार्य
  - १.३.१ जयस्थिति मल्ल
  - १.३.२ यक्षमल्ल
  - १.३.३ भूपतिन्द्र मल्ल
  - १.३.४ महिन्द्र मल्ल
  - १.३.५ प्रताप मल्ल
  - १.३.६ जयप्रकाश मल्ल
  - १.३.७ सिद्धिनर्सिंह मल्ल
  - १.३.८ श्रीनिवास मल्ल
  - १.३.९ द्रव्य शाह
  - १.३.१० राम शाह
- १.४ आधुनिककाल र केही विशेष घटनाक्रम
  - १.४.१ पृथ्वीनारायण शाह र नेपालको एकीकरण अभियान
  - १.४.२ नेपाल-अंग्रेज युद्ध
  - १.४.३ सुगौली सन्धि
  - १.४.४ राणाहरूको उदय र पतन
  - १.४.५ आधुनिककालको इतिहास (वि.सं. २००७ देखि २०७२ साल सम्मका प्रमुख ऐतिहासिक घटनाहरू)

२. पुरातत्त्व र पुरातात्विक स्थल सम्बन्धी विषय

- २.१ पुरातत्त्वको क्षेत्र र महत्त्व सम्बन्धी जानकारी
- २.२ उत्खनन र अन्वेषण सम्बन्धी जानकारी
- २.३ नेपालका केही महत्त्वपूर्ण पुरातात्विक स्थलहरू
  - २.३.१ लुम्बिनी
  - २.३.२ कपिलवस्तु
  - २.३.३ काठमाडौं उपत्यका
  - २.३.४ सुर्खेत उपत्यका

३. विश्व सम्पदा सूचीमा सूचीकृत सांस्कृतिक सम्पदाहरू

- ३.१ मूर्त तथा अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदाहरू
- ३.२ काठमाडौं उपत्यका विश्व सम्पदा स्थल (पशुपति, चाँगुनारायण, बौद्ध, स्वयम्भू, हनुमानढोका, ललितपुर र भक्तपुर दरबार संरक्षित स्मारक क्षेत्र)
- ३.३ लुम्बिनी, गौतम बुद्धको जन्मस्थल, विश्व सम्पदा स्थल
- ३.४ नेपालका सम्भावित विश्व सम्पदा स्थलहरू

४. संग्रहालय, अभिलेखालय तथा पर्यटन सम्बन्धी जानकारी

- ४.१ संग्रहालयको महत्त्व र प्रकार
- ४.२ नेपालका संग्रहालय तथा विकासक्रम

लोक सेवा आयोग

नेपाल शिक्षा सेवा, पुरातत्त्व समूह, पुरातत्त्व उपसमूह, राजपत्र अनङ्कित द्वितीय श्रेणी, प्राविधिक सहायक पदको

खुला तथा आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम

- ४.३ संग्रहालय सामग्री संकलन, रजिष्ट्रेसन, संरक्षण, सुरक्षा र प्रदर्शनी सम्बन्धी जानकारी
  - ४.४ संग्रहालय शिक्षा सम्बन्धी जानकारी
  - ४.५ नेपालका विभिन्न जातजातिहरू
  - ४.६ अभिलेख र कागजातबारे जानकारी तथा यसको सूचीकरण एवं वर्गीकरण
  - ४.७ नेपालमा अभिलेखालयको विकास
  - ४.८ नेपालका पर्यटकीय गन्तव्य स्थलहरू सम्बन्धी जानकारी
  - ४.९ नेपालमा पर्यटककालागि आकर्षणका क्रियाकलाप तथा उपलब्ध सेवा, सुविधा र पूर्वाधारहरू
५. कला तथा वास्तुकला सम्बन्धी जानकारी
    - ५.१ नेपालका मूर्तिकला, चित्रकला तथा काष्ठकला
    - ५.२ नेपालका दरवार तथा मन्दिर लगायतका वास्तुकला तथा वास्तुशैली
  ६. सेवा सम्बन्धी ऐन नियमहरू
    - ६.१ प्राचीन स्मारक संरक्षण ऐन, २०१३
    - ६.२ प्राचीन स्मारक संरक्षण नियमावली, २०४६
    - ६.३ नेपाल सरकारको संस्कृति नीति, २०६७ सम्बन्धी सामान्य जानकारी

प्रथम पत्रको लागि यथासम्भव निम्नानुसार प्रश्नहरू सोधिने छ ।

प्रथम पत्र (वस्तुगत)					
भाग	खण्ड	विषयबस्तु	परीक्षा प्रणाली	अङ्कभार	प्रश्न संख्या × अङ्क
I	(A)	सामान्य ज्ञान (General Awareness)	बहुवैकल्पिक प्रश्न (MCQs)	२०	१० प्रश्न × २ अङ्क = २०
	(B)	सार्वजनिक व्यवस्थापन (Public Management)		२०	१० प्रश्न × २ अङ्क = २०
II	-	सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job Based -knowledge)		६०	३० प्रश्न × २ अङ्क = ६०

प्रथम पत्रको **भाग (Part II)** सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job based -knowledge) को पाठ्यक्रमका इकाईबाट परीक्षामा यथासम्भव देहाय बमोजिम प्रश्नहरू सोधिने छ ।

इकाई	1	2	3	4	5	6
प्रश्न संख्या	7	5	5	7	3	3

लोक सेवा आयोग
नेपाल शिक्षा सेवा, पुरातत्त्व समूह, पुरातत्त्व उपसमूह, राजपत्र अनङ्कित द्वितीय श्रेणी, प्राविधिक सहायक पदको
खुला तथा आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम
द्वितीय पत्र (Paper II) :-
सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job Based -knowledge)
खण्ड (Section) (A) :- ५० अङ्क

१. नेपालको इतिहास

- १.१ नेपाली इतिहासका स्रोतहरू
- १.२ प्राचीन/लिच्छवीकालका लोकप्रिय शासक र तिनका कार्य
- १.२.१ मानदेव
- १.२.२ अंशुवर्मा
- १.२.३ नरेन्द्रदेव
- १.३ मध्यकाल/मल्लकालका लोकप्रिय शासक र तिनका कार्य
- १.३.१ जयस्थिति मल्ल
- १.३.२ यक्षमल्ल
- १.३.३ भूपतिन्द्र मल्ल
- १.३.४ महिन्द्र मल्ल
- १.३.५ प्रताप मल्ल
- १.३.६ जयप्रकाश मल्ल
- १.३.७ सिद्धिनर्सिंह मल्ल
- १.३.८ श्रीनिवास मल्ल
- १.३.९ द्रव्य शाह
- १.३.१० राम शाह
- १.४ आधुनिककाल र केही विशेष घटनाक्रम
- १.४.१ पृथ्वीनारायण शाह र नेपालको एकीकरण अभियान
- १.४.२ नेपाल-अंग्रेज युद्ध
- १.४.३ सुगौली सन्धि
- १.४.४ राणाहरूको उदय र पतन
- १.४.५ आधुनिककालको इतिहास (वि.सं. २००७ देखि २०७२ साल सम्मका प्रमुख ऐतिहासिक घटनाहरू)

२. पुरातत्त्व पुरातात्विक स्थल सम्बन्धी विषय

- २.१ पुरातत्त्वको क्षेत्र र महत्त्व सम्बन्धी जानकारी
- २.२ उत्खनन र अन्वेषण सम्बन्धी जानकारी
- २.३ नेपालका केही महत्त्वपूर्ण पुरातात्विक स्थलहरू
- २.३.१ लुम्बिनी
- २.३.२ कपिलवस्तु
- २.३.३ काठमाडौं उपत्यका
- २.३.४ सुर्खेत उपत्यका

३. विश्व सम्पदा सूचीमा सूचीकृत सांस्कृतिक सम्पदाहरू

- ३.१ मूर्त तथा अमूर्त सांस्कृतिक सम्पदाहरू
- ३.२ काठमाडौं उपत्यका विश्व सम्पदा स्थल (पशुपति, चाँगुनारायण, बौद्ध, स्वयम्भू, हनुमानढोका, ललितपुर र भक्तपुर दरबार संरक्षित स्मारक क्षेत्र)

- लोक सेवा आयोग**
- नेपाल शिक्षा सेवा, पुरातत्त्व समूह, पुरातत्त्व उपसमूह, राजपत्र अनङ्कित द्वितीय श्रेणी, प्राविधिक सहायक पदको खुला तथा आन्तरिक प्रतियोगितात्मक परीक्षाको पाठ्यक्रम**
- ३.३ लुम्बिनी, गौतम बुद्धको जन्मस्थल, विश्व सम्पदा स्थल
- ३.४ नेपालका सम्भावित विश्व सम्पदा स्थलहरू

खण्ड (Section) (B) :- ५० अङ्क

४. संग्रहालय, अभिलेखालय तथा पर्यटन सम्बन्धी जानकारी

- ४.१ संग्रहालयको महत्त्व र प्रकार
- ४.२ नेपालका संग्रहालय तथा विकासक्रम
- ४.३ संग्रहालय सामग्री संकलन, रजिष्ट्रेसन, संरक्षण, सुरक्षा र प्रदर्शनी सम्बन्धी जानकारी
- ४.४ संग्रहालय शिक्षा सम्बन्धी जानकारी
- ४.५ नेपालका विभिन्न जातजातिहरू
- ४.६ अभिलेख र कागजातबारे जानकारी तथा यसको सूचीकरण एवं वर्गीकरण
- ४.७ नेपालमा अभिलेखालयको विकास
- ४.८ नेपालका पर्यटकीय गन्तव्य स्थलहरू सम्बन्धी जानकारी
- ४.९ नेपालमा पर्यटककालागि आकर्षणका क्रियाकलाप तथा उपलब्ध सेवा, सुविधा र पूर्वाधारहरू

५. कला तथा वास्तुकला सम्बन्धी जानकारी

- ५.१ नेपालका मूर्तिकला, चित्रकला तथा काष्ठकला
- ५.२ नेपालका दरबार तथा मन्दिर लगायतका वास्तुकला तथा वास्तुशैली

६. सेवा सम्बन्धी ऐन नियमहरू

- ६.१ प्राचीन स्मारक संरक्षण ऐन, २०१३
- ६.२ प्राचीन स्मारक संरक्षण नियमावली, २०४६
- ६.३ नेपाल सरकारको संस्कृति नीति, २०६७ सम्बन्धी सामान्य जानकारी

द्वितीय पत्रको लागि यथासम्भव निम्नानुसार प्रश्नहरू सोधिनेछ ।

द्वितीय पत्र (विषयगत)					
पत्र	विषय	खण्ड	अङ्कभार	छोटो उत्तर	लामो उत्तर
द्वितीय	सेवा सम्बन्धित कार्य-ज्ञान (Job Based-Knowledge)	(A)	५०	६ प्रश्न × ५ अङ्क = ३०	२ प्रश्न × १० अङ्क = २०
		(B)	५०	६ प्रश्न × ५ अङ्क = ३०	२ प्रश्न × १० अङ्क = २०